

The Hague Centre
for Strategic Studies

HCSS Focus

Dreigingssentiment migratie

Gerben Bakker en Jesse Kommandeur

Mei 2026

HCSS Focus

Dreigingssentiment migratie

Mei 2026

Auteur(s)

Gerben Bakker (Programmadirecteur
Nationale Veiligheid en Weerbaarheid)
Jesse Kommandeur (Manager HCSS Datalab)

Projectleider en hoofdonderzoeker Strategische Monitor Politie

Gerben Bakker (Programmadirecteur
Nationale Veiligheid en Weerbaarheid)

Data-analyse en -visualisatie

Jesse Kommandeur (Manager HCSS Datalab)

Lead HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit

Jesse Kommandeur
(Manager HCSS Datalab)

Redactie en review

Paul Sinning (CEO HCSS)

Opdrachtgever

Directie Strategie en Innovatie, Staf
Korpsleiding Nederlandse politie.

Met dank aan/met bijdragen van

Jeroen van Lindert (KiesKompas)
Willem Blanken (KiesKompas)

De analyses in dit rapport zijn afgerond in mei 2026. Gebeurtenissen of ontwikkelingen die plaatsvonden in de periode tussen afronding en publicatie zijn niet van invloed geweest op de bevindingen.

© The Hague Centre for Strategic Studies behoudt zich alle rechten voor. Geen enkel onderdeel van dit rapport mag gereproduceerd of gepubliceerd worden in welke vorm dan ook, in print, microfilm, fotografie, of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HCSS. De rechten van alle foto's zijn voorbehouden aan hun respectievelijke eigenaars.

Inhoudsopgave

1.	Introductie	1
2.	Migratie als gepercipieerde dreiging voor de maatschappij	7
3.	Migratiesentiment en maatschappelijke zorgen	9
4.	Migratiesentiment en politieke polarisatie	11
5.	Reflectie	13

Over de HCSS Focus

In deze HCSS Focus belichten we hoe Nederland migratie waardeert als *maatschappelijke dreiging*. Het dreigingssentiment migratie vatten we in deze Focus 'smal' op als de aanhoudende bezorgdheid die mensen zeggen te hebben over migratie, tegen de achtergrond van een veelheid van andere dreigingen die Nederland zouden kunnen raken.

De prioritering van migratie als grootste ervaren dreiging in meerdere achtereenvolgende peilingen, roept vragen op over andere angsten of vormen van onvrede die met het sentiment tegen migratie in verbinding staan. We proberen enkele van deze verbanden te leggen en te duiden waarom migratie mogelijk telkens als de grootste dreiging wordt gezien, en door wie.

Een momentopname. Deze analyse is gebaseerd op vier opeenvolgende peilingen van de HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit, afgenomen in 2025 en 2026. Omdat de HCSS Publieksmonitor focust op bredere maatschappelijke percepties dan migratie alleen, moet deze Focus nadrukkelijk worden gezien als een signalerende momentopname voor beleidmakers, bestuurders en onderzoekers. Voorbij deze signalering verdient de structurele aard en betekenis van migratie als dreigingssentiment meer en diepgaand onderzoek.

Takeaways

Migratie is de onbetwiste nummer één dreiging

In de HCSS Publieksmonitor eindigt migratie structureel bovenaan als grootste bedreiging voor Nederland, zowel als externe als interne dreiging. Geen enkel ander thema, ook niet oorlog in Europa of economische afhankelijkheden, komt in de buurt.

Het sentiment is 'weerbestendig'

Waar andere dreigingsthema's meebewegen met de nieuwscyclus, blijft migratie over vier opeenvolgende peilingen onveranderd op de eerste positie staan. Dat wijst op een diepgeworteld ongenoegen dat niet afhankelijk is van actuele gebeurtenissen of mediaberichten.

Migratiebezorgdheid en overheidswantrouwen twee kanten van dezelfde munt

Bij ruim de helft van de bevolking gaan zorgen over migratie en het gevoel dat de overheid problemen voor zich uitschuift gelijk op. Slechts zeven procent ervaart geen van beide. Elke nieuwe opvangmaatregel wordt daarmee al snel gelezen als bevestiging van disfunctioneel bestuur.

Het politieke midden zit in een spagaat

Aan de politieke flanken staan de sentimenten rondom migratie lijnrecht tegenover elkaar. Juist binnen de zittende middenpartijen zorgt het migratiesentiment voor de grootste interne verdeeldheid: elke stellingname kost daarmee per definitie stemmen. Tegelijkertijd wordt het overheidswantrouwen door kiezers van alle partijen gedeeld.

Migratiebezorgdheid wortelt in een (negatief) wereldbeeld

De meest bezorgde groep is pessimistischer over de toekomst, sterker nationaal georiënteerd, individualistischer en conservatiever. Dat maakt het sentiment hardnekkig: het wordt niet primair gedreven door beleid of incidenten, maar door diepere overtuigingen over identiteit en controle.

De structurele onderstroom onder incidentele uitbarstingen

Het omvangrijke dreigingssentiment migratie suggereert dat er een brede, structurele voedingsbodem is voor de incidentele geweldsuitbarstingen die nu aan de oppervlakte komen in het lokale verzet tegen AZC's.

1. Introductie

In deze HCSS Focus vestigen wij de aandacht op het dreigingssentiment migratie in Nederland. Daaronder verstaan we de bezorgdheid en afkeer onder delen van de bevolking ten aanzien van migratie (ongeacht de specifieke vorm daarvan) en de wijze waarop dit sentiment resoneert met andere vormen van maatschappelijk ongenoegen over hoe Nederland zich verhoudt tot dreigingen. Dit sentiment ontstaat immers niet in een vacuüm: het kan worden versterkt door onzekerheden over overheidsprestaties, of door bredere gevoelens van controleverlies over de eigen samenleving of identiteit.

De HCSS Focus-reeks wordt ontwikkeld in het kader van het programma Strategische Monitor Politie (SMP) dat HCSS uitvoert voor de Nederlandse politie. De SMP beoogt om toekomstgericht beleid te helpen ontwikkelen op het snijvlak van geopolitiek, maatschappelijke dynamiek en veiligheid. De HCSS Focus is hierin een signalerend instrument dat specifieke thema's onderzoekt en duidt, op basis van empirisch onderzoek. Eerdere edities richtten zich op autocratisch sentiment, de steun voor alternatieve verklaringssystemen, en de vrouwelijke (on)veiligheidservaring in Nederland.

De **HCSS Publieksmonitor** Maatschappelijke Stabiliteit is een doorlopend meet-instrument dat elk kwartaal inzicht biedt in maatschappelijke zorgen, percepties en verwachtingen onder de Nederlandse bevolking. Het instrument bouwt voort op wetenschappelijke inzichten en analysemethoden en heeft als doel ontwikkelingen in maatschappelijke stabiliteit over tijd systematisch te monitoren en te duiden. Centraal staat daarbij de vraag hoe Nederlanders maatschappelijke druk, onvrede, dreigingen en veerkracht ervaren, en hoe deze percepties zich ontwikkelen over de tijd.

Deze analyse is gebaseerd op de data van vier opeenvolgende peilingen van de HCSS Publieksmonitor. De voorjaarspeiling 2026 vormt de vierde meting binnen deze monitor en bouwt voort op de zomer-, najaars- en winterpeilingen van 2025. Over de eerste vier waves samen zijn inmiddels meer dan 20.000 vragenlijsten afgenomen.

1

Migratie en dreigingssentiment op macroniveau. Deze Focus kent zijn beperkingen qua conceptuele reikwijdte en mate van diepgang. In de periodieke HCSS Publieksmonitor wordt bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt tussen verschillende typen migratie, zoals arbeidsmigratie, asielmigratie of kennismigratie.² Ook is het begrip migratie voor surveyparticipanten bewust ongedefinieerd gelaten, om de survey laagdrempelig te houden en meerdere associaties toe te laten. Voor een onderzoeksperspectief dat meer in de diepte kijkt naar

¹ In het Scoping paper HCSS Publieksmonitor maatschappelijke stabiliteit wordt toegelicht hoe deze concepten in elkaar grijpen en hoe ze zijn verbonden met variabelen en vragen. Bakker, G. & Kommandeur, J., (2025). HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit: Scoping Paper. The Hague Centre for Strategic Studies

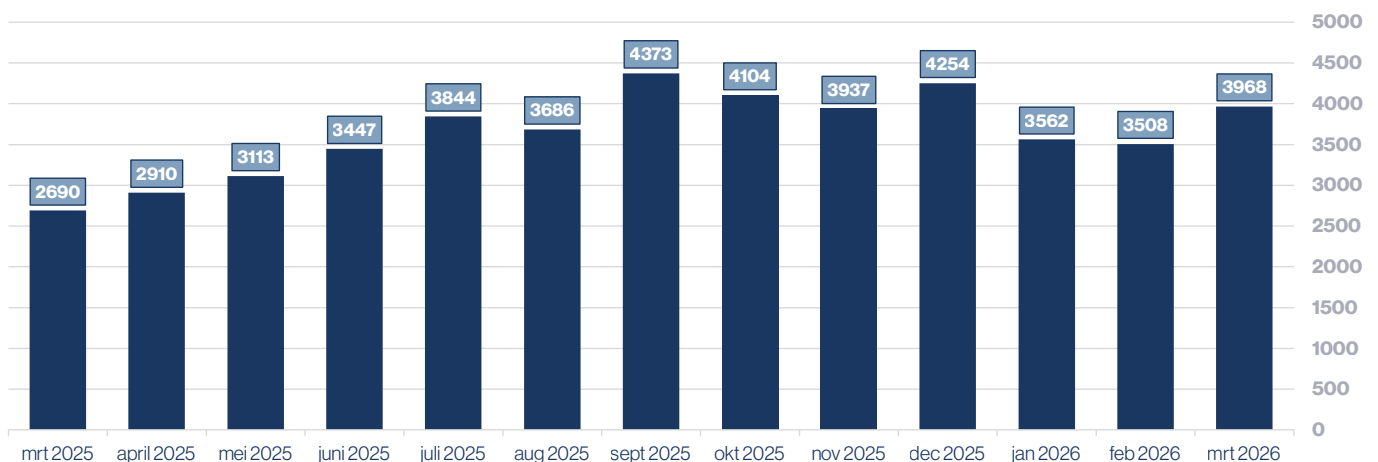
² Kommandeur, J., & Bakker, G. (2026). HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit: Bijlagen Voorjaarspeiling 2026. The Hague Centre for Strategic Studies.

het migratiesentiment van Nederlanders verwijzen we bijvoorbeeld naar onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau.³

Urgentie: migratiesentiment geeft risico op electorale afstraffing. Het beeld dat op basis van deze signalering ontstaat, is uiteraard relevant tegen de achtergrond van actuele binnenlandse politieke ontwikkelingen en polarisatie. Ongeacht wat er in de wereld speelt, een groot deel van de Nederlanders blijkt onverstoort in de afkeer of angst voor migratie, ongeacht welke ideeën en opvattingen er met dit begrip gevangen worden. Dit suggereert dat migratie bij uitstek dé politieke en maatschappelijke ‘boosmaker’ dan wel hoofdzorg blijft. Ondertussen loopt het migratievraagstuk regelmatig vast in partijpolitiek gesteggel. Het risico is groot dat het negatieve sentiment de komende tijd verder versterkt raakt door deze stagnatie. Ook neemt de kans op meer onrust en een volgende electorale afstraffing toe. Nederland lijkt in toenemende mate gevangen in een politieke pendulebeweging tussen radicaal-rechts en het meer gematigde politieke blok, terwijl tastbare resultaten op bijvoorbeeld instroombeperking uitblijven.

Aantal asielaanvragen in Nederland

Het aantal geregistreerde eerste asielaanvragen in de afgelopen 13 maanden in Nederland. Een groot gedeelte van de asielzoekers die voor het eerst een aanvraag indienden kwam uit Syrië, Soedan, Turkije, Somalië of had een onbekende nationaliteit

Bron: Immigratie- en naturalisatiedienst

De cijfers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst in bovenstaande figuur laten zien dat het aantal eerste asielaanvragen in Nederland fluctueert, maar geen exceptionele stijging vertoont. Tussen maart 2025 en maart 2026 lag het maandelijkse aantal tussen circa 2.700 en 4.400, met een piek in september 2025 (4.373) en een gemiddelde van rond de 3.700 aanvragen per maand. De meest recente maanden (januari–maart 2026) liggen met gemiddeld zo’n 3.680 aanvragen onder het niveau van de zomer- en herfstpiek van 2025.⁴ Van een acute toename in de asielinstroom is op basis van deze reeks dus geen sprake.

³ Sociaal en Cultureel Planbureau. (2025). Migratie als spiegel van maatschappijbeelden.

⁴ Immigratie- en Naturalisatiedienst. (2026). Asiel trends.

De perceptie van een sterk oplopende migratiedruk wordt feitelijk eerder gedragen door het bredere migratiesaldo dan door de asielcijfers afzonderlijk. In het afgelopen jaar vestigden zich gemiddeld 840 immigranten per dag in Nederland, terwijl er 580 emigranten vertrokken. Per saldo groeide de bevolking daarmee met gemiddeld 260 personen per dag. Cumulatief vertaalt zich dit in een geleidelijk stijgend aandeel inwoners met een migratieachtergrond per 1.000 inwoners.⁵ Het is dus eerder deze optelsom van arbeids-, studie-, gezins- en asielmigratie, en de zichtbaarheid daarvan in de directe leefomgeving, die het sentiment voedt, niet zozeer de asielaanvragen op zichzelf.

“It’s the migration, stupid” – het opvallende beeld op basis van de HCSS Publieksmonitor.

We zien dat migratie structureel, dat wil zeggen over de vier peilingen van de HCSS Publieksmonitor verspreid over 2025 en 2026, wordt herkend als de belangrijkste dreiging. Met de formulering “It’s the migration, stupid” verwijzen we bewust naar de bekende politieke slogan “It’s the economy, stupid” van James Carville, campagnemedewerker van Bill Clinton in 1992, waarmee destijds werd benadrukt dat economische zorgen bepalend waren voor het politieke succes.⁶ In ons geval onderstreept de parafrase dat juist migratie, althans in de beleving van veel respondenten, de kern van de politieke verwachting vormt.

- **Migratie is voor Nederlanders de onbetwiste nummer één dreiging van buitenaf én van binnenuit.** In de HCSS Publieksmonitor wordt respondenten afzonderlijk gevraagd welke thema’s de Nederlandse samenleving van buitenaf, respectievelijk van binnenuit, bedreigen. Migratie eindigt in beide categorieën onafgebroken bovenaan zoals beschreven in de figuur hieronder. Dit kan erop wijzen dat migratie voor veel mensen zo’n *top concern* is dat het ongeacht de vraagstelling de hoogste prioriteit krijgt, en/of dat men uiteenlopende fenomenen, van internationale vluchtelingenstromen tot de binnenlandse ‘asielcrisis’, mentaal onder één noemer schaaft. Daarmee fungeert migratie als verzamelbegrip waaronder uiteenlopende zorgen over vreemdelingen, de multiculturele samenleving en lokale veranderingen worden geschaard.
- **Migratie overstijgt andere, fluctuerende dreigingsthema’s ondanks grote verstoringen in de wereld.** Het beeld maakt duidelijk dat, ook al zijn er wijzigingen in de andere dreigingen die mensen aanmerken over tijd, migratie als hoofddreiging een maatschappelijke constante blijft. Zeker met het oog op andere typen dreigingen die stevig op de radar staan, zoals hybride conflicten in de wereld of dreigende economische afhankelijkheden door allerlei (potentiële) conflicten in de wereld, valt op dat het migratiethema als dreiging van buitenaf niet van de eerste plek van het podium gestoten wordt.
- **Migratie overstijgt de media attention cycle.** De structurele aanmerking van migratie als dreiging geeft aan dat de zorgen hierover niet momentaan zijn waar andere thema’s dat vaak wel zijn omdat ze de *issue attention cycle* volgen.⁷ We zien bijvoorbeeld in de HCSS Publieksmonitor terug dat economische afhankelijkheden stijgen in de prioriteitenlijst van Nederlanders wanneer hierover zorgwekkende ontwikkelingen opkomen en weer wegebben zoals afgebeeld op de onderstaande figuur. Voor migratie lijkt deze afhankelijkheid van de *issue attention cycle* minder van kracht.

Open antwoorden geven meer context. Uit de antwoorden op de open vragen over dreigingen voor Nederland kan meer gedestilleerd worden over wat migratie voor mensen betekent en in welke mate dit bijvoorbeeld samenvalt met ongenoegen over de multiculturele samenleving en/of over integratie. Migratie wordt in deze open antwoordopties structureel

⁵ Centraal Bureau voor de Statistiek (2026). Bevolkingsgroei, hoe snel groeit de Nederlandse bevolking.

⁶ Safire, W. (2008). *Safire’s Political Dictionary*. Oxford University Press.

⁷ Downs, A. (1972). Up and down with ecology: The “issue-attention cycle”. *The Public Interest*, 28, 38–50.

verbonden met immigratie- en integratiethema's als: "asielzoekers", "islamisering", "integratie", "gelukszoekers". Ook geven respondenten herhaaldelijk aan dat migratiestromen niet moeten worden gezien als een kracht die op gang wordt gebracht door de dynamiek in de wereld, maar met name door toedoen van aantrekkelijke welvaart en "open grenzen" in Nederland of Europa. Ook arbeidsmigranten worden nu en dan als probleem aangewezen. Kennismigranten vrijwel nooit. Speculatieve maar logische verklaringen hiervoor zijn o.a. dat kennismigranten worden geassocieerd met andere migratiemotieven, met een rijkere dan wel meer westerse achtergrond, of dat men verwacht dat deze groep doorgaans tijdelijker in Nederland is. Kennismigratie staat in die zin veel meer buiten de verhitte discussies over integratie en (ongewenst) multiculturalisme. Of dat helemaal terecht is, blijft overigens een belangrijk vraagteken.

Niet verrassend maken de open antwoorden dus duidelijk dat migratie overwegend gekoppeld wordt aan de gepolitiseerde items van onvrede over multiculturalisme en grensbeleid die in Nederland inmiddels al decennia spelen. Wat opvalt is dat deze thema's kennelijk dusdanig veel tractie hebben dat ze alle andere bedreigende onderwerpen in de wereld nog altijd overvleugelen.

Wie de open antwoorden nader analyseert, ziet twee patronen scherper naar voren komen. Het eerste is een opvallende asymmetrie in framing. Over de eerste drie relevante vraagcategorieën (externe dreigingen, interne dreigingen en ondermijnende groepen) komen migratiethema's in een groot deel van de 661 open antwoorden naar voren. Daarbij is de cultureel-religieuze dimensie, islam en islamisering, in alle drie categorieën het dominante subthema, consequent groter dan grensgerelateerde subthema's van "immigratie" en "(illegale) instroom". Dat is opmerkelijk: zelfs bij externe dreigingen, waar een geopolitieke of stroomgerelateerde framing voor de hand lag, overheerst de islamframing. Respondenten die migratie als dreiging benoemen, definiëren die dreiging dus primair als cultureel of religieus van aard, niet als een kwestie van grensbeheer of internationale migratiedynamiek. De economische dimensie van migratie, kennismigranten, en arbeidsmigranten ontbreekt volledig in de open antwoorden.

Daarnaast is de verhouding tussen bezorgdheid en tegengeluid uitgesproken scheef. Van de 68 migratiegerelateerde open antwoorden zijn er slechts vier te typeren als relativerend of kritisch op de dominante toon, met formuleringen als "*de idioten die alle problemen op migratie schuiven*", "*mensen schuiven dat af op migranten*" en "*de hetze tegen asielzoekers*". Alle overige antwoorden zijn zonder uitzondering zorgelijk van toon, exemplarisch samengevat als "*De asielzoekers zijn het aller grootste probleem*" of "*Niet Nederlandse culturen die zich niet aanpassen*".

Actuele politiek-bestuurlijke dynamiek: vruchtbare grond voor meer problemen?

Regelmatig roepen deskundigen dat de onrust over migratie niet in directe verhouding staat tot de feitelijke omvang of impact van problemen in het hier en nu.⁸ Tegelijkertijd is het onverstandig om de impact van de instroom van honderdduizenden migranten, gecumuleerd over decennia, te bagatelliseren. Migratie is in hoge mate een 'dossier' geworden dat symbool staat voor subjectieve ervaringen van culturele vervreemding, in combinatie met teleurstelling over het gebrek aan grip dat opeenvolgende regeringen hebben laten zien op de instroom, en daarmee op de culturele en demografische veranderingen die Nederland

⁸ De Haas, H. (2023). Hoe migratie echt werkt: Het ware verhaal over migratie aan de hand van 22 mythen. Spectrum.

over langere perioden heeft ondergaan.⁹ Juist vanwege deze symbolische geladenheid is de tegen migratie gerichte onvrede hardnekkig. Dit helpt ook te verklaren waarom negatief sentiment het niveau van momentane gebeurtenissen overstijgt en telkens opnieuw wordt geactiveerd door (relatief) kleine incidenten of beleidswijzigingen. Dit sentiment houdt ondertussen aan tegen de achtergrond van steeds meer signalen van een onrustige maatschappelijke dynamiek:

- **Lokaal politiek verzet steeds vuriger.** Verzet tegen AZC's bleek een van de meest mobiliserende thema's bij de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen: tal van (veelal nieuwe) lokale partijen boekten electoraal succes met expliciete beloften tegen opvang.¹⁰ Deze lokale anti-AZC-profielen staan structureel op gespannen voet met het landelijke streven om via wetgeving – met name de Spreidingswet – tot een evenredige verdeling van asielopvang te komen. Daarbij is de Spreidingswet verdedigbaar vanuit bestuurlijke solidariteit, maar botst hij frontaal met de verwachtingen van het electoraat dat tegen migratie is gekant. Voor bestuurders en beleidsmakers is die spanning te duiden als voortkomend uit onrealistische populistische beloften. Radicaal-rechtse of uitgesproken anti-AZC-partijen worden vaak buiten de coalitie gehouden. Dit wordt vanuit elitair-bestuurlijk perspectief uitgelegd als noodzaak vanwege de onrealistische eisen en plannen die deze partijen opperen, maar het bevordert ook de indruk dat “de politiek” deze populistische krachten vooraf neutraliseert.
- **Normverschuiving: openlijkere (online aangejaagde) protesten tegen AZC's.** Waar protesten tegen AZC's of opvanglocaties voorheen vaak lokaal en relatief gestileerd verliepen (men denke aan petitie of informatieavond), is er een toename te zien van openlijkere, soms gewelddadiger acties, variërend van felle protestbijeenkomsten, verstoringen van raadsvergaderingen, tot intimidatie van bestuurders en raadsleden. Sociale mediagroepen zoals onder de vlag van “Defend NL” fungeren hierbij al langere tijd als katalysator: beelden en verhalen over (geplande) opvanglocaties verspreiden zich razendsnel, vaak voorzien van emotioneel geladen frames over ‘overlast’, ‘onveiligheid’ of ‘verlies van eigen cultuur’. Parallele initiatieven versterken elkaar en normaliseren een steeds hardere taal – inclusief het delegitimeren van bestuurders, rechters en organisaties die betrokken zijn bij opvang. Het gevolg is dat de drempel om zich publiekelijk fel of vijandig te uiten in sommige kringen merkbaar lager is komen te liggen.
- **Nieuwe gezichten aan “het front”: vrouwenprotesten.** Een opvallende ontwikkeling is dat protest tegen asielopvang momenteel soms wordt gedragen door groepen die doorgaans niet met radicaal-rechts, hooliganisme of extremisme worden geassocieerd. In Loosdrecht traden vrouwen zichtbaar naar voren als vreedzame verzetsgroep.¹¹ Zij zoeken het verzet meer in praktische veiligheidsbezwaren dan in (eenvoudiger) te verwerpen “omvolkingsgedachten” zoals de veiligheid van kinderen en vrouwen op straat en de druk op voorzieningen en de woningmarkt door migratie. Zulke “bezorgde burger” frames geven verzet extra legitimiteit¹² en moeten worden gezien als een duidelijk signaal van versnelde *mainstreaming* van verzet tegen migranten. Voor bestuurders en beleidsmakers maakt dit het lastiger om protest simpelweg te framen als extremistisch, desinformatiegedreven of marginaal.

⁹ Sociaal en Cultureel Planbureau. (2025). Migratie als spiegel van maatschappijbeelden.

¹⁰ Volkskrant. (2026, 19 maart). Lokale partijen blijven dominant in de gemeenteraden, verzet tegen azc's krijgt een politiek gezicht.

¹¹ NH Nieuws. (2026, 25 april). Vrouwenmars tegen komst noodopvang Loosdrecht gemoedelijk verlopen; Hart van Nederland. (2026, 25 april). Honderden vrouwen lopen mee in protestmars tegen komst azc in Loosdrecht.

¹² Mudde, C. (2019). The far right today.

- **Landelijk politiek gesteggel bestendigt ervaren onmacht.** Pogingen om tot strengere asielwetgeving of een meer restrictieve instroom te komen, stranden (deels) in partij-politieke polarisatie of door toetsing aan grondrechten en internationale verdragen. De gedeeltelijke verwerping van strengere asielmaatregelen in de Eerste Kamer, evenals de grenzen die het Europees Hof van Justitie stelt aan instroombeperkende maatregelen, verkleinen de ruimte voor nationaal politiek manoeuvreerwerk. Juridisch is dat begrijpelijk – Nederland is gebonden aan Europese en internationale verplichtingen – maar politiek voedt het concepties over “D66-rechters” of een “dikastocratie”: de suggestie dat ongekozen rechters en Europese instituties feitelijk de koers bepalen, ten koste van de “democratische wil” (veel mensen ervaren – onterecht – dat de democratische rechtsstaat ook de plicht heeft om deze meerderheidswil te accommoderen – zie ook de HCSS Focus “Autocratisch sentiment”). De voortdurende ervaring van stagnatie voedt volkse onmacht over migratieprocessen. Dit vormt een vruchtbare voedingsbodem voor verdere polarisatie en maakt het lastiger om tot stabiel, breed gedragen beleid te komen.
- **Instroom stabiliseert op hoog niveau, opnieuw hoger dan een jaar eerder.** Tegen deze achtergrond blijft ook de feitelijke instroom van asielzoekers en nareizigers een bron van spanning te kunnen zijn. Recente cijfers laten zien dat het aantal eerste asielaanvragen in het eerste kwartaal van 2026 opnieuw flink hoger ligt dan in dezelfde periode een jaar eerder (circa een derde hoger dan in het eerste kwartaal van 2025).¹³ Hoewel het totale aantal aanvragen in dit kwartaal juist lager is dan in het voorgaande kwartaal, bevestigen deze cijfers dat de druk op opvang en procedures structureel hoog blijft. Dat voedt de indruk dat de overheid de instroom maar niet onder controle krijgt.

Een deel van de dynamiek rondom migratie drukt zich uit in fysiek verzet, maar de kern ligt minstens zozeer verrat in hoe burgers deze ontwikkelingen beleven zonder daarbij in verzet te komen. In onderstaande sectie belichten we het beeld van het migratiesentiment in de HCSS Publieksmonitor nog wat uitvoeriger, uitgesplitst naar verschillende groepen en politieke voorkeuren. Met welke overtuigingen en frames wordt migratie verbonden? In hoeverre worden opvattingen met name gedragen door specifieke groepen of delen van de samenleving?

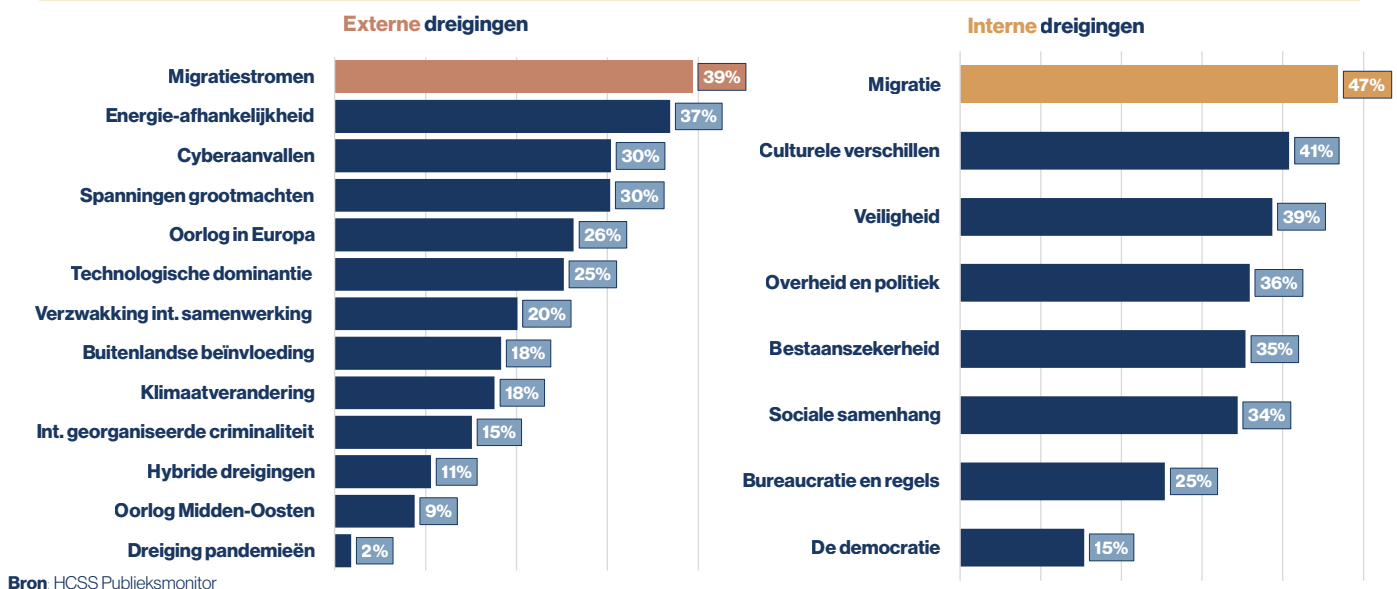
¹³ Centraal Bureau voor de Statistiek. (2026, 30 april). 33 procent meer asielaanvragen in eerste kwartaal.

2. Migratie als gepercipieerde dreiging voor de maatschappij

Om de positie van migratie ten opzichte van andere dreigingen empirisch te duiden, vraagt de HCSS Publieksmonitor respondenten uit een lijst van thema's aan te geven welke zij beschouwen als de grootste bedreigingen voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland, zowel van buitenaf als van binnenuit. Onderstaande figuur geeft de uitkomst van beide rankings weer.

Migratie grootste gepercipieerde dreiging Nederland

Percentage Nederlanders dat het thema migratie in hun top 3 plaatst van grootste gepercipieerde dreigingen voor Nederland, uitgesplitst naar dreigingen van buitenaf (extern) en van binnenuit (intern) zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor voorjaarspeiling 2026.

De uitkomst is in beide categorieën identiek: migratie staat bovenaan. Als externe dreiging wordt internationale migratiestromen door veertig procent aangemerkt als de grootste bedreiging — ruim voor afhankelijkheid van buitenlandse energie en grondstoffen en oorlog in Europa. Als interne maatschappelijke dreiging plaatst zevenenvertig procent migratie op de eerste positie, boven culturele en etnische verschillen en veiligheid en openbare orde.

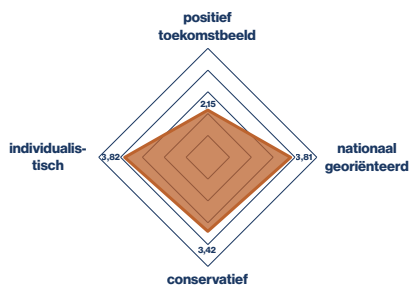
De meeste dreigingen worden door burgers primair in één van beide categorieën geplaatst; dat migratie in beide ranglijsten de koploper is, suggereert dat het in de beeldvorming niet langer wordt gezien als een geopolitiek vraagstuk met een beleidsmatig antwoord, maar als een alomtegenwoordige conditie die zowel de buitengrenzen als de binnenlandse cohesie raakt.

Onderstaande figuur laat zien dat dit sentiment niet los staat van bredere overtuigingen over de wereld: wie migratie in beide dreigingslijsten noemt, heeft een herkenbaar en consistent waardenprofiel. De drie radarplots tonen de scores van drie groepen op vier waardendimensies — van wie migratie in zowel de externe als interne top 3 plaatst, via wie dat voor slechts één van de twee doet, tot wie migratie in geen van beide lijsten opneemt. Het patroon is gradueel maar duidelijk: op elke as verschuift het profiel systematisch naarmate de migratiebezorgdheid toeneemt. De meest bezorgde groep scoort het laagst op positief toekomstperspectief (2.15 op een schaal van 1 tot 5), het hoogst op nationale oriëntatie (3.81), het meest individualistisch (3.82) en het meest conservatief (3.42). De minst bezorgde groep scoort op alle vier assen in tegengestelde richting, waarbij het verschil het grootst is op de nationale oriëntatie en de conservatisme-as.

Waardenprofielen naar migratiesentiment

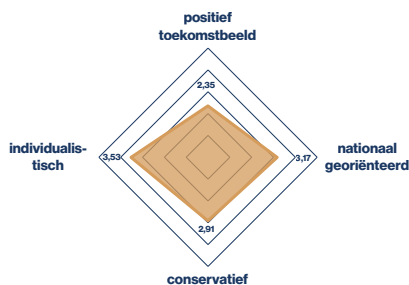

Migratie intern en extern in de top 3

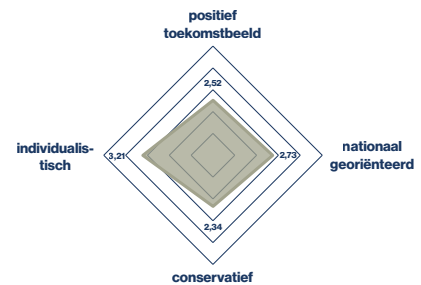

Bron: HCSS Publieksmonitor

Migratie intern of extern in de top 3

Migratie komt niet voor in top 3

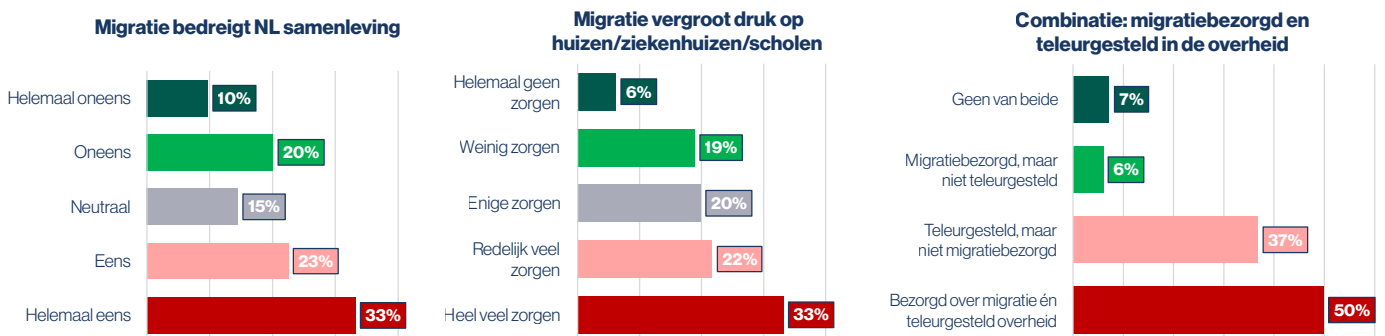
De duiding van dit profiel vraagt om voorzichtigheid: correlatie is geen causaliteit, en het is niet vast te stellen of bepaalde waarden leiden tot migratiebezorgdheid of omgekeerd. Wat het beeld echter wel duidelijk maakt, is dat migratiebezorgdheid ingebed is in een samenhangend wereldbeeld. De combinatie van nationaal denken, traditionele waarden, zelfvertrouwen en een pessimistisch toekomstperspectief vormt een coherente lens waardoor migratie als bedreiging wordt ervaren — niet als geïsoleerd beleidsvraagstuk, maar als onderdeel van een breder gevoel van culturele en maatschappelijke kwetsbaarheid. Dat maakt ook begrijpelijk waarom dit sentiment zo hardnekkig is: het is niet primair afhankelijk van actuele nieuwsgesbeurtenissen of beleidsmaatregelen, maar wortelt in diepere overtuigingen over identiteit, gemeenschap en controle die niet eenvoudig door beleid worden geraakt.

3. Migratiesentiment en maatschappelijke zorgen

Recente gebeurtenissen laten zien dat het sentiment gekeerd tegen migratie kan cumuleren in gewelddadige spanningen. Protesten tegen opvanglocaties, het verstoren van raadsvergaderingen en vormen van eigenrichting illustreren dit.¹⁴ Onderstaande figuur brengt de onderliggende bezorgdheid in beeld aan de hand van drie indicatoren: de mate waarin burgers migratie als maatschappelijke bedreiging ervaren, de zorgen over de druk op publieke voorzieningen, en de mate waarin migratiebezorgdheid samengaat met teleurstelling over het oplossend vermogen van de overheid.

Migratie als maatschappelijke zorg

55% van de Nederlanders is het (helemaal) eens met de stelling dat immigratie de Nederlandse samenleving bedreigt, en evenveel (55%) maakt zich (veel) zorgen over de druk van migratie op huizen, ziekenhuizen en scholen. De helft (50%) combineert deze bezorgdheid over migratie bovendien met teleurstelling in de overheid in de HCSS Publieksmonitor voorjaarspeiling 2026.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Uit de HCSS Publieksmonitor blijkt dat meer dan de helft van de Nederlanders het eens is met de stelling dat immigratie de Nederlandse samenleving bedreigt, en dat een even grote groep zich veel zorgen maakt over de druk die migratie legt op huizen, ziekenhuizen en scholen. Opvallend is daarbij dat migratiebezorgdheid en de zorgen over de zekerheden die burgers van de overheid verwachten vrijwel altijd samengaan: ruim de helft van de bevolking is

¹⁴ NOS. (2025, 17 oktober). Raadsleden onder druk door azc-protesten: 'Democratisch proces wordt verstoord'; Binnenlands Bestuur. (2026, 14 mei). VNG wil spoedoverleg met kabinet over 'terreur' bij azc-protesten; Nederlandse Vereniging voor Raadsleden. (2025, 17 oktober). Gemeenteraden doelwit van protesten rondom asielopvang; NRC. (2026, 12 mei). Protest tegen noodopvang in Loosdrecht loopt uit de hand: brand bij locatie door vuurwerk. NRC

tegelijkertijd bezorgd over migratie én overtuigd dat de overheid structureel problemen voor zich uitschuift. Beide gevoelens lijken met elkaar verweven. Veelzeggend is dat slechts een kleine minderheid (6%) zich zorgen maakt over migratie zonder tegelijk teleurgesteld te zijn in de overheid. “Pure” migratiebezorgdheid, los van wantrouwen in het functioneren van de overheid, komt dus nauwelijks voor.

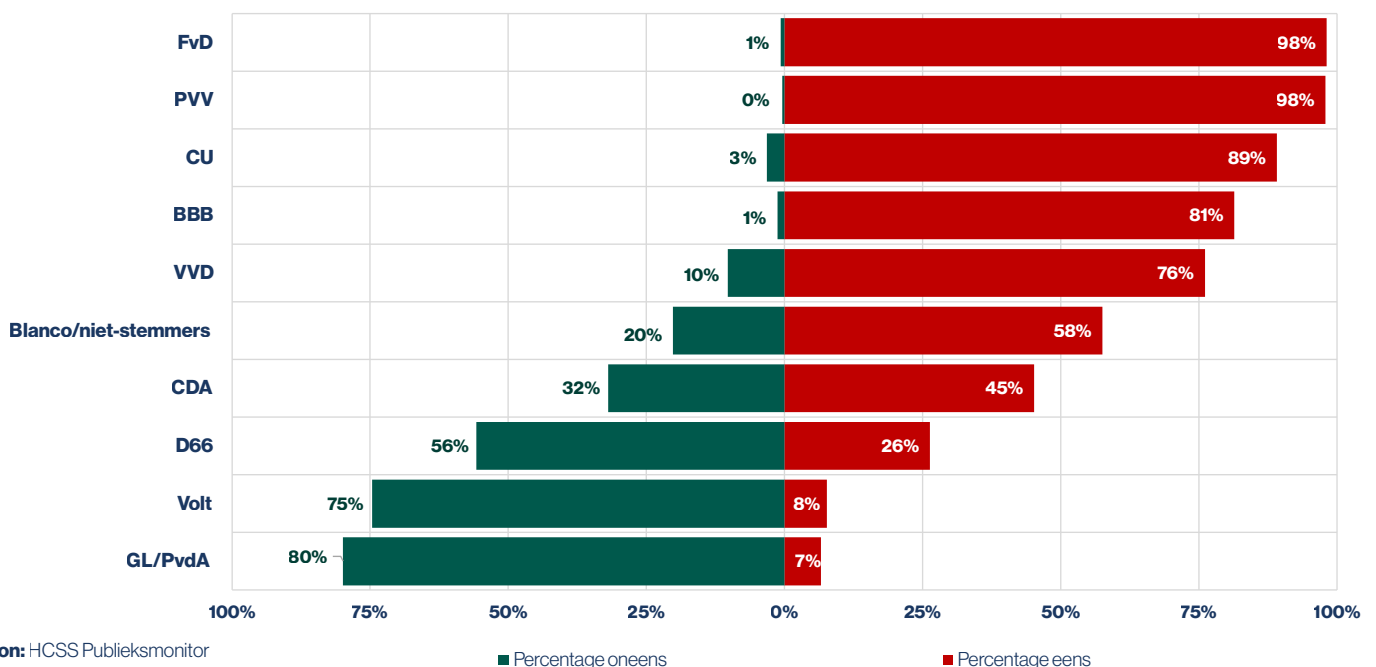
Meer dan de helft van de respondenten is het eens met de stelling dat immigratie de Nederlandse samenleving bedreigt; een even grote groep maakt zich veel zorgen over de druk die migratie legt op huizen, ziekenhuizen en scholen. Het derde paneel is daarbij het meest illustratief: bij ruim de helft van de bevolking gaan migratiebezorgdheid en overheidscynisme gelijktijdig op. Slechts zeven procent ervaart geen van beide. Dat betekent dat voor verreweg de meeste betrokkenen beide gevoelens twee kanten zijn van dezelfde munt — en dat het aandacht verdient om ze in samenhang te beoordelen. Wanneer burgers ervan overtuigd zijn dat de overheid structureel tekortschiet én dat migratie een directe bedreiging vormt, ontstaat een perceptief kader waarin iedere nieuwe opvangmaatregel wordt gelezen als bevestiging van disfunctioneel bestuur. In dat kader wordt niet alleen het beleid zelf afgevoerd, maar ook de legitimiteit van de instanties die het uitvoeren.

4. Migratiesentiment en politieke polarisatie

De aanwezigheid van migratiebezorgdheid in de samenleving vertaalt zich niet uniform naar het politieke landschap. De opvattingen over migratie zijn sterk geclusterd langs partijlijnen, en de mate van interne verdeeldheid verschilt sterk per politieke stroming. Onderstaande figuur brengt deze partijpolitieke gelaagdheid in beeld door voor elke relevante kiezersgroep te tonen hoe de antwoorden op de kernstelling “Immigratie bedreigt de Nederlandse samenleving” zijn verdeeld over instemming, neutraliteit en afwijzing.

Verdeeldheid over migratie per partij

Verdeling per kiezersgroep welk percentage het eens dan wel oneens is met de stelling “Immigratie bedreigt de Nederlandse samenleving”, gebaseerd op stemgedrag bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing en gemeten in HCSS Publieksmonitor voorjaarspeiling 2026

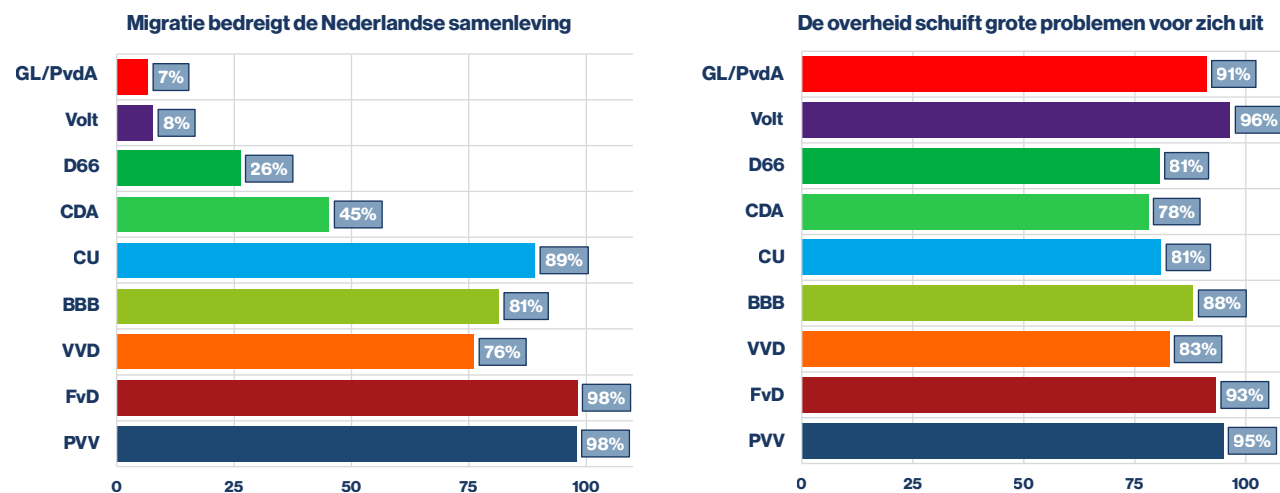
De figuur maakt duidelijk dat partijen die enerzijds harde grip op migratie beloven, maar die anderzijds afhankelijk zijn van internationale afspraken, onvermijdelijk in een electorale spagaat terechtkomen: bijvoorbeeld bij CDA-kiezers is te zien dat de verdeeldheid over migratie het grootst is. Minder dan de helft beschouwt immigratie als een bedreiging voor de Nederlandse samenleving, terwijl een derde dat uitdrukkelijk betwist. Het impliceert dat elke eenduidige positionering per definitie stemmen kost.

De electorale asymmetrie is in de cijfers zichtbaar: bij kiezers van PVV en FvD bestaat vrijwel unanimiteit over de dreiging die immigratie zou vormen, terwijl bij CDA-kiezers de verdeeldheid, zoals gezegd, het grootst is. Tegelijkertijd blijkt het wantrouwen in de overheid geen exclusief rechtse gevoeligheid: ook bij kiezers van progressieve partijen is nagenoeg iedereen ervan overtuigd dat de overheid structureel problemen voor zich uitschuift. Dat universele wantrouwen maakt het politieke midden kwetsbaar aan twee kanten tegelijk: voor de verwijten van de flanken én voor de scepsis in de eigen achterban.

Onderstaande figuur geeft een concreter beeld van het wantrouwen, door de migratieopvattingen per kiezersgroep te vergelijken met de mate van overheidsscepsis, gemeten aan de hand van de stelling dat de overheid grote problemen structureel voor zich uitschuift.

Asymmetrie partijlandschap: migratie vs overheidsscepsis

Verdeling per kiezersgroep welk percentage het eens is met stellingen over migratie de overheid (rechts), gebaseerd op stemgedrag bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing en gemeten in HCSS publieksmonitor voorjaarspeiling 2026.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Het rechterpaneel laat zien dat overheidsscepsis het hele politieke spectrum doorsnijdt: van FvD-kiezers (93%) tot Volt (96%) en GroenLinks-PvdA (91%), nagenoeg alle kiezersgroepen zijn het in hoge mate eens met de stelling dat de overheid grote problemen structureel voor zich uitschuift. Dat universele wantrouwen staat in scherp contrast met de grote polariteit op het migratiedossier zelf. Het politieke midden zit daardoor in een dubbele spagaat: inhoudelijk, omdat het op het migratiedossier geen heldere positie kan innemen zonder een deel van het eigen electoraat te verliezen; en institutioneel, omdat het brede overheidsscepsis ook verankerd is in kringen die de migratiebezorgdheid zelf niet delen. Herstel van politiek vertrouwen vraagt daarmee niet alleen om zichtbare resultaten op het migratiedossier, maar ook om een fundamentele herpositionering in de verhouding tussen overheid en burger.

De combinatie van scherp gepolariseerde migratieopvattingen en breed gedeelde overheidsscepsis maakt dit thema politiek bijzonder geladen: elke koerswijziging raakt niet alleen het beleid zelf, maar ook het vertrouwen in democratische instituties. Daarmee verschuift het migratiedossier van een gewone beleidskwestie naar een lakmoesproef voor de bestuurlijke veerkracht in een polariserende samenleving. De vraag is dan ook niet langer enkel wát er moet gebeuren, maar hóé het openbaar bestuur in deze context nog gezaghebbend en rechtsstatelijk verantwoord kan opereren.

5. Reflectie

Deze beknopte signalerende HCSS Focus laat zien dat migratie consistent als zwaarste dreiging voor de samenleving wordt gewogen door Nederlanders, zowel van buitenaf als van binnenuit. Dit suggereert dat er maatschappelijk ook hoge verwachtingen leven om tot oplossingen te komen op dit “dossier”, ook al representeert migratie een “veelkoppig monster”. Maar juist op het punt van politieke oplossingen is er voortdurend sprake van uitstel en politieke stagnatie. Het politieke midden wordt daarbij afgerekend op complexiteit, compromis en het inbrengen van rechtsstatelijke bezwaren, terwijl de extreme flanken groeien op simplificatie en kapitaliseren op allerlei zorgen die mensen met de impact van migratie associëren.

Wanneer het dreigingssentiment aanhoudt maar oplossingen of andere vormen van ontzenuwing de komende tijd uitblijven, ontstaat een situatie waarin teleurstelling en frustratie bij een hele grote groep onvermijdelijk is en bovendien steeds structureler wordt (zo niet al is). Daar komt bij dat het vertrouwen in het oplossend vermogen van de overheid over de hele politieke linie al extreem laag is. Dit impliceert dat mensen er voor de nabije toekomst eveneens weinig vertrouwen in hebben dat er voor de grootste gepercipieerde dreiging op korte termijn wél oplossingen op tafel komen. Het verklaart mogelijk dat een steeds grotere groep zich wendt tot verhard protest of tot ongeoorloofde vormen van eigenrichting. Het is goed voorstelbaar dat deze tendens van verhardend verzet verder zal aanzwellen. Dit is bovendien een beweging die rechtsextremistische facties in de samenleving zullen willen entameren, voor zover ze dat al niet doen.

Tegen deze achtergrond wordt het openbaar bestuur steeds nadrukkelijker “op de mat” getrokken door verhardende verwachtingen om vooral op migratie “knopen door te hakken”. Daarmee dreigt het in een lastige spagaat terecht te komen: enerzijds groeit de druk om mee te bewegen met een niet-compromisgerichte, polariserende en veelal niet-rechtsstatelijk gefundeerde oplossingslogica; anderzijds rammelen rechtse oppositiepartijen aan de poort die de spelregels van de democratische rechtsorde zelf ter discussie stellen.

De centrale uitdaging is om in zo’n omgeving werkelijk met doortastende plannen te komen, zonder toe te geven aan symbolische maatregelen, zondebokpolitiek of het uithollen van grondrechten, maar juist te investeren in transparant, uitlegbaar en consistent beleid, in eerlijkheid over grenzen aan maakbaarheid, en in een actieve afwijzing van antidemocratische druk. Alleen als bestuurders open communiceren over de onvermijdelijke trade-offs, de rechtsorde consequent als voorwaarde blijven hanteren en tegelijk zichtbaar werk maken van handhaving, rechtvaardigheid en uitvoerbaarheid, is er een reële kans om in deze verhardende context staande te blijven zonder fundamentele concessies te doen aan de democratische rechtsorde. Echter, het wegebbende vermogen van partijen en politici om op de meest gepolariseerde thema’s nog geloofwaardig aan consensuspolitiek te doen, stemt in dat opzicht allerm minst hoopvol. Ook slaagt de regering er, via instituties, maar beperkt in om grip te krijgen op hoe opruiend sentiment zich online kan verspreiden.

Zo ontstaat een wrange ironie: migratie wordt door veel mensen aangewezen als de grootste bedreiging voor de samenleving, terwijl in feite de onderliggende polarisatie rond dit thema zélf uitgroeit tot de werkelijke dreiging, omdat juist dat verhardende ressentiment de fundamenten van onderling vertrouwen en dat in democratische processen aantast.

The Hague Centre
for Strategic Studies

HCSS

Lange Voorhout 1
2514 EA The Hague

Follow us on social media:

@hcssnl

The Hague Centre for Strategic Studies

Email: info@hcss.nl
Website: www.hcss.nl